

Kriget som galenskap - *Troilus och Kressida* på dårhuset

Tesen "Krig är galenskap" mixad med Vadstenas mentalvårdshistoria skapar en perfekt plattform för Shakespeares stora antikrigsdrama *Troilos & Kressida*. Här får vi möta de stora kungarna Agamemnon, Odysseus och Hektor där de hör hemma – på dårhuset!

Till sommaren öppnas dörrarna till avdelningarna Troja och Grekland så att patienterna kan få lufta sig på Gräsgården, och det enda som skiljer de stridande parterna åt är ett uppspant rep, några nunnor, vårdare och en ung AT-läkare. Prins Paris av Troja har stulit den sköna drottning Helena från grekerna och de vill nu ha henne tillbaka, men grekerna är splittrade av inbördes stridigheter – Akilles, den störste krigaren av dem alla, vägrar att slåss, Ajax är tokigare än någonsin och Odysseus lite för smart för sitt eget bästa.

I Troja spirar kärleken mellan det unga paret Troilos och Kressida, men den hotas av det ständigt närvarande kriget. Politik, Krig och Kärlek gestaltat med den galnaste humor och djupaste sorg, en ensemble på nästan 25 personer, och en föreställning i det vackraste teaterum Sverige har att erbjuda – det är vad Shakespeare på Gräsgården bjuder på sommaren 2010.

Text: Andreas Lindal

Andreas Lindal om sin version av *Troilos och Kressida*

– Jag frågade mig om man får göra så här med sin älskade Shakespeare.

Pjäsen man ska spela på Gräsgården i Vadstena i sommar heter *Troilos och Kressida* med undertitlar som *Slaget om Troja* och *Asylen 16:9*. Det senare en anspelning på Lars Noréns pjäser med olika siffror, som *Personkrets 3:1* och *7:3*.

16:9 är ett dessutom ett bildformat som i dag är ett slags standard av widescreenformat, och scenen på Gräsgården kommer att vara väldigt bred.

Andreas Lindal gör sin alldeles egen version av pjäsen. Han blandar friskt, tar bort och lägger till och han låter det hela utspela sig på ett "dårhus".

– Det blev bestämt för ett bra tag sedan att vi skulle sätta upp pjäsen, men jag kunde sedan inte komma ihåg varför. När jag så i augusti förra året började kolla igenom mina anteckningar, märkte jag att jag överallt hade skrivit "Krigets galenskap".

Jag hade läst pjäsen och tyckte om den. När jag så började arbeta med den, så tyckte jag faktiskt inte att den var särskilt bra. Jo, en bra läspjäsa – där finns många intressanta funderingar och argument – men som spelpjäsa

blir den stillastående, med mycket resonering. Jag läste pjäsen igen, jag läste *Illiaden* (som också handlar om det trojanska kriget) och hela tiden funderade jag på vad jag ville berätta.

ANDREAS LINDAL MENAR ATT BÅDE *Troilos och Kressida* och *Illiaden* belyser just det absurda med kriget.

– Om man tittar på pjästexten så ser man att man kallar varandra sådant som "galning", "idiot" och "dåre" hela tiden. Så började jag läsa med sådana glasögon, funderade också på Vadstenas historia, och jag kom fram till att flera stora byggnader, som inte är kyrkliga, är gamla "dårhus". Förutom slottet, men det är ju ett slags "dårhus" det också. Även den byggnad vi spelar mot har varit kungapalats, kloster, krigsmanshus, och faktiskt också ett mentalsjukhus. Så föll allt på plats och jag började bearbeta därefter.

PJÄSEN UTSPELAR SIG PÅ SJUKHUSETS rastgård, där de två avdelningarna

Troja och Grekland ligger i krig med varandra. Helena, som i vanliga fall är Menelaus fru, och som rövats bort av Paris, hon är i Andreas Lindals version bara en schackpjasa, som Paris har stulit från den grekiska sidan.

– Jag har strukit bort alla roller som inte är intressanta, och jag berättar *min* historia. Shakespeare är ju så kul. Jag har jobbat med honom i snart 15 år, jag älskar honom och har all respekt för honom, och han var ju själv fullständigt respektlös när det gällde de historier han använde. Och om jag skulle göra *Troilos och Kressida* kände jag att jag måste vara respektlös mot *honom*, och alltså ta hans historia och använda den till det som jag vill berätta. Därför är det minst lika mycket *min* historia som det är Shakespeares.

ANDREAS LINDAL HAR STRUKIT ROLLER som han tycker är tråkiga, som till exempel Helena och Menelaus. Dessutom har lagt till och dragit ifrån och ändrat om här och där.

– Helena är kvar men inte som roll utan som en schackpjäs. Den har rövats bort av Paris, precis som kvinnan Helena rövades bort av Paris i Shakespeares original. Nu är Helena även Agamemnons kärlek. Också Paris är fullständigt förälskad i den här schackpjäsen. Han är över huvud taget ganska prylgalen. Han har en Iphone som heter Antenor, (trojansk befälhavare i Shakespeares original, red:s anm.) med vilken han kan filma och dokumentera sitt förhållande med Helena.

– Två av rollerna har fått värdande funktioner: Diomedes är värdare på den grekiska avdelningen, och Aeneas har blivit AT-läkare, och det är han som har startat hela det här "live-spelet" som en form av terapi, något som skapar fullständig oordning på därhuset. Därför är striden bitter mellan Aeneas och Diomedes, som har varit med länge inom vården och som har tappat tron på den värdande funktionen. Diomedes tänker i stället att det viktigaste är att hålla folk lugna. Aeneas å sin sida håller på med sina gruppsamtal på trojanska avdelningen, till exempel om huruvida man ska lämna ut Helena eller inte, och då får alla patienter vara med och uttala sig, även Cressida och Pandaros. Dock inte Hektor, för han kan inte prata till en början, det är bara Aeneas som kan tolka honom.

I ANDREAS LINDALS VERSION BLIR spelet kring Akilles väldigt absurt. Han är krigsveteranen, en som kan ha varit i Afghanistan eller Irak, och som har blivit totalt förstörd av det.

– De andra ser honom som den store Krigaren, och de utsätter honom för samma saker som han utsattes för i det verkliga kriget, där generalerna sa till honom att slåss, att döda folk, fastän han inte ville. Så blandas olika verkligheter ihop på ett intressant sätt.

FRAM TILL PAUSEN VAR DET väldigt lätt att bearbeta pjäsen tyckte Andreas Lindal, och det tack vare alla komiska inslag.

– Svårare var att komma igång med andra delen, och detta mycket på

Andreas Lindal. Foto: Roland Heiel

grund avatt jag frågade mig om man får göra så här med sin älskade Shakespeare. Och jag svarade: "Ja, varför inte? Han skulle själv ha gjort det." Så jag gick på min känsla.

ANDREAS LINDAL HAR BARA BEHÅLLIT en kvinno-roll och det är Kressida. Men hälften av skådespelarna kvinnor, och han tänker inte göra om dem till män. De kommer inte ha lösskägg eller andra manliga attribut, utan det kan i stället finnas förklaringar till att de påstår sig vara män.

– Som till exempel: "Jag är inlagd och jag tror att jag är man." Eller: "Jag har blivit så misshandlad av män i samhället, så enda sättet för mig att klara mig var att bli man. Jag tror att jag är

man, fastän jag ser att jag ser ut som en kvinna."

ANDREAS LINDAL DISTANSERAR SIG till "därhus" och mentalsjukhus genom att presentera en gammaldags bild.

– Ja, jag leker lite med klyschor och schabloner som vi sett i filmer som *Gökboet*, mest för att folk känner sig trygga med den bilden. I andra delen av pjäsen går alla i början kring i sina "därhuskläder" – hur det nu ser ut. De kommer att ha på sig något från olika tider, sådant som kan ge krigiska associationer. Det kan vara en militärrock, det kan vara Pentagonkläder. Ajax, den allra tokigaste blir cowboy, någon annan blir självmordsbombare. Barnen som är med som statister blir "därhusbarn" – de som rent historiskt satt på "därhus". När kungen bestämde att man måste få bort alla tiggare, slängde man in dem där. De blir barnsoldater och myrmidoner, som var Akilles hov. Min tanke är att det ska bli riktigt obehagligt med dessa barn, som har både pistoler och machetes.

– Det är ju förstås inte ett nutida sjukhus. Vi brukar kalla vår tid det för Shakespeare-tid. Nu kallar jag det "därhus-tid". Jag har lagt in det här med mycket medicinering och det är ju ganska nutida. Men för mig blir det hela en saga, och jag förhåller mig helt fritt och kan blanda friskt. Här finns alla möjliga typer av patienter. Thersites är i Shakespeares pjäs den menige soldaten. Han säger att han tjänar frivillig, har väl tagit värvning. Vem är det som tjänar frivilligt idag? Det kan vara den utbrände egna företagaren som lägger in sig för att vila upp sig. Eller konstnären som blir utbränd.

Och hela tiden man måste köpa den verklighet som man befinner sig i här och nu. Min version slutar ungefär som det gör i pjäsen, men jag har ... nej, nu ska jag inte avslöja för mycket, men jag kan säga att det drar åt ett väldigt speciellt håll.

Intervju: Roland Heiel

**Troilus och Kressida 1-24 juli
i Vadstena www.shpg.se**